

DEFENSOR

L E G I S

Pääkirjoitus DL 4/2007

YHTEISTYÖLLÄ OIKEUDENKÄYNNIT LYHYEMMIKSI

(Verkürzung der Prozesse durch Zusammenarbeit)

Oikeudenkäynnin kokonaiskeston lyhentämistä pohtinut työryhmä (työryhmämietintö 2007:2) sai työnsä valmiiksi helmikuussa ja työryhmän mietintö on ollut vastikään lausuntokierroksella.

Yksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusedellytyksistä on saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa kohtuullisen ajan kuluessa. Tämä ei läheskään aina ole toteutunut, mitä ääripäässään osoittavat myös jutut, joista Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on antanut Suomelle langettavat ratkaisut.

Jutun asianosaisen kannalta merkityksellistä on asian kokonaiskesto. Siviiliasian osapuolen odotusaika on ongelmatilanteen synnystä lainvoimaiseen tuomioon tai oikeastaan täytäntöönpanon onnistumiseen. Rikoksen uhri mieltää juttunsa kestävän rikoksesta siihen hetkeen, kun tekijä on suorittamassa rangaistustaan ja uhri on saanut korvaukset valtiolta.

Tämä huomioiden on erittäin tärkeää, että oikeudenkäynnin kokonaiskeston ryhdytään kiinnittämään huomiota. Tilastoilla, jotka osoittavat keskimääräisen tutkinta-ajan, syyteharkinta-ajan, käsittelyajan käräjäoikeudessa, hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa ei kyetä selvittämään oikeudenkäynnin kestoa kussakin asiassa.

Käsittelyaikojen lyhentäminen, toki muistaen se, ettei sillä voida vaarantaa muiden oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten toteutumista, on erittäin tärkeää. Siihen velvoittavat jo olemassa olevat säädöksetkin.

Oikeudenkäyntien liiallinen kesto aiheuttaa lisäksi yhteiskunnalle kustannuksia. Lienee selvää, että esim. yrityksen toiminnan myönteinen kehitys häiriintyy, jos sitä vastaan on vuosia vireillä taloudellisesti merkityksellinen vaade. Seksuaalirikosten ja vakavien väkivaltarikosten uhrien eheytymisprosessi vaatii usein oikeudenkäynnin. Työkyky on alempi oikeudenkäyntiä odottaessa ja psyykkisen avun tarve näyttäisi lisääntyvän oikeudenkäynnin lähestyessä.

Työryhmä on todennut, ettei sen ehdotuksilla voida poistaa ongelmia, joissa jatkuva ruuhkautuminen johtuu tuomioistuinlaitoksen pysyvistä resurssivajeista. Budjettiehdotuksessa vuodelle 2008 onkin ehdotettu sekä tuomioistuinten että syyttäjien määrärahan korottamista. Oikeudenkäyntien keston vaikuttaminen edellyttää riittävien resurssien tarjoamista kaikille oikeusturvan toteutumisesta vastaaville tahoille.

Kohtuuttoman pitkäkestoiset oikeudenkäynnit ovat keskittyneet Helsingin käräjäoikeuteen ja Helsingin hovioikeuteen. Näihin tuomioistuimiin tulevat laajimmat ja vaikeimmat asiat. Tuomioistuinten resursseja tulisi kohdentaa alueellisesti mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti.

Oikeudenkäyntien keston liittyvät suurimmat ongelmat ilmenevät laajoissa asioissa. Esitutkinta on monesti vireillä pitkään. Kaikilla epäillyillä ei ole avustajaa esitutkinnassa. Toisaalta avustajakin saa tiedon kaikesta esitutkinta-aineistosta vasta esitutkintalain 42 §:ssä säädetyn loppulausuntomenettelyn yhteydessä. Käytännössä loppulausuntomenettelylle varattu aika on usein niin vähäinen, ettei lausunnon antaminen siinä laajuudessa, että se auttaisi tulevaa oikeudenkäyntiä ole mahdollinen. Ongelma korostuu jutuissa, joissa asianosaisille on määrätty ilmaisukiellot. Syytteen noston määräaikojen vuoksi on jouduttu teettämään paljon lisätutkintaa ja tekemään selvittelyjä tilanteessa, jossa syyte jo on nostettu. Selvitys olisi saattanut vaikuttaa syyteharkintaan ja joka tapauksessa auttanut oikeudenkäynnin suunnittelua.

Kun laaja juttu tulee oikeuteen, se tulisi mahdollisimman nopeasti ottaa haltuun. Kaikkien osapuolten aikataulullisten haasteiden vuoksi käsittelyaikataulu pitää sopia mahdollisimman aikaisin. Ennen kaikkea materiaalisesti laajoissa ja paljon todistelua vaativissa jutuissa tulee järjestää perusteellinen valmistelu. Laajoissa rikosjutuissa prosessisuunnittelun vähäisyys on usein ongelma.

Tavoitteiden onnistuminen edellyttää yhteistyötä. Kaikkien osapuolten on sitouduttava toimimaan niin, että laajat jutut saadaan käsiteltyä mahdollisimman tehokkaasti.

Työryhmän mietinnössä edellytetään etenkin laajoissa rikosasioissa poliisin ja syyttäjän esitutkintayhteistyön tehostamista. Erittäin tärkeää on myös se, että varmistetaan avustajan varhainen mukaantulo esitutkintaan ja mietitään, miten avustaja voisi saada esitutkinnan aikana enemmän tietoa kuin nykyisin, jotta esim. tutkintatoimenpiteiden vaatiminen olisi mahdollista aikaisemmin.

Jutun siirtyessä käräjäoikeuteen tuomioistuimen, syyttäjien ja avustajien on yhdessä suunniteltava käsittelyä. Eri osapuolilla on hyvin erilaiset roolit rikosprosessissa. Päämiehen edun ajaminen ei kuitenkaan vaarannu sillä, että asianajajat sitoutuvat myötävaikuttamaan asian joutuisaan etenemiseen, prosessisuunnitelman laatimiseen ja siitä kiinni pitämiseen. Tämä on toki mahdollista vain, jos asianajajille varataan todellinen mahdollisuus vaikuttaa aikatauluihin ja prosessisuunnitelmaan.

Riitta Leppiniemi